

maż żona dziecko dziecko narzeczeństwo dom rodzina
dorastanie wychowanie matka miłość radość religia
kultura wspólnota dojrzałość małżeństwo komunია
sakrament wiara ojciec wytrwałość nauczanie

Katarzyna Dymek

Małżeństwo

i rodzina

w nauczaniu

Jana Pawła II

Katarzyna Dymek

**Małżeństwo i rodzina
w nauczaniu Jana Pawła II
podczas jego pielgrzymek
do Ojczyzny**

Copyright by e-bookowo & Katarzyna Dymek 2008

ISBN 978-83-61184-11-9

www.e-bookowo.pl

Kontakt: wydawnictwo@e-bookowo.pl

Wszelkie prawa zastrzeżone.
Kopiowanie, rozpowszechnianie części lub całości bez zgody wydawcy zabronione

Wydanie I 2008

www.e-bookowo.pl

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW.....	4	
WSTĘP	5	
ROZDZIAŁ I		
JAN PAWEŁ II O MAŁŻEŃSTWIE.....		10
1. Sytuacja małżeństwa dzisiaj	11	
2. Małżeństwo jako przymierze	11	
3. Sakrament małżeństwa jako znak łaski Bożej.....	12	
ROZDZIAŁ II		
JAN PAWEŁ II O RODZINIE		14
1. Rodzina jako komunia osób	15	
1.1. Ojcostwo	16	
1.2. Macierzyństwo	16	
1.3. Odpowiedzialne rodzicielstwo.....	17	
2. Rodzina jako miejsce uświęcenia	17	
ROZDZIAŁ III		
ROLA MAŁŻEŃSTWA I RODZINY W POSŁANNICTWIE KOŚCIOŁA		19
1. Ewangelizacja	20	
2. Budowanie cywilizacji miłości.....	20	
ZAKOŃCZENIE.....	22	
Bibliografia	23	

WYKAZ SKRÓTÓW

EN - Paweł VI, Adhortacja apostolska "Evangelii nuntiandi"

FC - Jan Paweł II, Encyklika "Familiaris Consortio"

HV - Paweł VI, Encyklika "Humanae Vitae"

KKK - Katechizm Kościoła Katolickiego

KPK - Kodeks Prawa Kanonicznego

Skróty biblijne według Biblii Tysiąclecia

WSTĘP

Obserwowany współcześnie upadek obyczajów i odsuwanie w cień wartości chrześcijańskich, które znajdują się przecież u źródeł cywilizacji europejskiej pozostaje nie bez wpływu na sposób rozumienia roli małżeństwa i rodziny w dzisiejszych czasach. Coraz częściej mówi się o kryzysie małżeństwa, polegającym na redefiniowaniu jego istoty, a co za tym idzie, także nie docenianiu roli rodziny jako podstawowej komórki społecznej. Zadanie rodziny polega na kształceniu i wychowywaniu nowych pokoleń obywateli. Tymczasem coraz mniej uwagi poświęca się zapewnieniu rodzinie właściwych warunków nie tylko ekonomicznych, ale przede wszystkim duchowych. Temat ten wymaga przemyśleń i prób znalezienia nowych sposobów mogących wpłynąć na polepszenie sytuacji. Dużą rolę w tej kwestii odgrywa nauczanie Jana Pawła II, który wielokrotnie podejmował temat rodziny i małżeństwa w swoich przemówieniach, homiliach i licznych tekstach.

O Janie Pawle II można mówić jako o Papieżu Rodziny i Życia, gdyż w te właśnie dziedziny Papież Polak angażował się szczególnie mocno. Podobnie jak jego koncepcja teologiczno-filozoficzna, wizja służenia rodzinie dojrzała w Karolu Wojtyłe już w czasach jego posługi kapłańskiej, szczególny wyraz zyskując w jego działalności na Stolicy Piotrowej. W całej historii Kościoła to właśnie Papież Polak najobszerniej wypowiadał się na temat małżeństwa i rodziny,

ukazując wielkie znaczenie małżeństwa i rodziny dla Kościoła. Ukazywał małżeństwo jako drogę osiągnięcia powszechnego powołania do świętości. Nie poprzestawał przy tym jedynie na przekazywaniu zaleceń etyczno-moralnych, ale budował zręby duchowości małżeńskiej w oparciu o głębokie przekonanie, że rodzina jest jedną z najważniejszych dróg do świętości, a służba rodzinie jest podstawowym zadaniem Kościoła.

„Zasiadając w 1978 r. na Stolicy Piotrowej, Jan Paweł II miał wizję rodziny, której źródłem i natchnieniem były dokumenty soboru watykańskiego II, a zwłaszcza: deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*; konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* czy konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*. Wizja ta była i jest wciąż pogłębiana i rozwijana podczas licznych pielgrzymek Ojca św. do różnych krajów świata, w encyklikach, w katechezach, homiliach, słowem – w różnych dokumentach Stolicy Apostolskiej. Na szczególną uwagę zasługuje adhortacja apostolska Jana Pawła II o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym *Familiaris Consortio* z 22 listopada 1981 r., będąca owocem specjalnego synodu biskupów. W ten sposób został wypracowany chrześcijański model rodziny we współczesnym świecie”¹. Synod biskupów, który odbywał się w Rzymie w 1980 roku poświęcony był „Zadaniom chrześcijańskiej rodziny we współczesnym świecie”. Jan Paweł II zobowiązał na nim biskupów do opracowania specjalnego dokumentu skierowanego do różnych środowisk i władz. Tak powstała *Karta Praw Rodziny przedłożona*

---

¹T. Banaszczyk, *Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Jana Pawła II*, [w:] *W trosce o rodzinę. III sympozjum naukowe pod patronatem honorowym Metropolity Górnośląskiego Arcybiskupa dra Damiana Zimonia*, Katowice 1994, s. 11-12

przez Stolicę Apostolską wszystkim ludziom, instytucjom i władzom zainteresowanym misją rodziny we współczesnym świecie. Dokument ten wyraża myśl Kościoła w tej dziedzinie, choć nie stanowi wykładu teologicznego czy moralnego na temat małżeństwa i rodziny. Jego celem jest ujęcie podstawowych praw społeczności, jaką jest rodzina. Stolica Apostolska ogłaszając Kartę, zwraca się do przedstawicieli episkopatów, członków Kościoła oraz wszystkich instytucji kościelnych, by dali oni świadectwo przekonaniu, że nic nie jest w stanie zastąpić rodziny w wypełnianiu jej misji oraz by starali się zapewnić członkom rodzin oparcie i pomoc w wypełnianiu powierzonych im przez Boga zadań². W swoim nauczaniu Papież Jan Paweł II opierał się na wymienionych wyżej dokumentach. Szczególnie wyraźnie odzwierciedlało się to w jego przemówieniach i homiliach podczas licznych pielgrzymek po świecie.

Podczas swojego pontyfikatu Ojciec Święty Jan Paweł II odbył osiem pielgrzymek do ojczyzny. Papież w swoich przemówieniach wielokrotnie dotykał spraw bliskich sercu każdego człowieka. Wiele uwagi poświęcił także małżeństwu i rodzinie jako podstawowej komórce społecznej, a przede wszystkim jako domowemu kościołowi, poprzez który najpełniej dokonuje się ewangelizacja.

Niniejsza praca została oparta na krytycznej analizie pism, przemówień i homilii wygłoszonych Polsce Jana Pawła II dotyczących spraw rodziny i małżeństwa, które stanowiły punkt wyjścia rozważań. Następnie poddano analizie teksty innych

---

² Por. Karta Praw Rodziny przedłożona przez Stolicę Apostolską wszystkim ludziom, instytucjom i władzom zainteresowanym misją rodziny w świecie współczesnym, Wrocław 1994, s. 3-6

badaczy i komentatorów pism papieża Jana Pawła II, by stworzyć w miarę pełny obraz papieskiej koncepcji małżeństwa i rodziny. Zastosowana została metoda analizy i krytyki dostępnego piśmiennictwa. Celem pracy było dokonanie przeglądu podstawowych tez wynikających z nauczania papieża w zakresie małżeństwa i rodziny.

Dla porządku tekst podzielono na trzy rozdziały.

Pierwszy rozdział prezentuje nauki Jana Pawła II na temat małżeństwa, wychodząc od zarysowania trudnej sytuacji małżeństw we współczesnej kulturze, a kończąc na podkreśleniu istoty małżeństwa jako przymierza osób w oparciu o sakrament.

Drugi rozdział dotyczy rodziny, macierzyństwa i ojcostwa, a także wyzwań związanych z wychowaniem potomstwa w oparciu o przesłanie papieskie. Jan Paweł II wielokrotnie pisał o sprawach związanych z podejmowaniem odpowiedzialności rodzicielskiej, podkreślając wagę wychowania dzieci dla budowania lepszego świata w przyszłości.

Ostatni, trzeci rozdział ukazuje rolę rodziny w posłannictwie Kościoła. Zwraca się tu przede wszystkim uwagę na ideę cywilizacji miłości, którą wielokrotnie przywoływał Papież. Małżeństwo i rodzina pełnią ważną rolę ewangelizacyjną, stanowiąc przykład dobrego życia i wychowywania dzieci w zgodzie z Bożymi przykazaniami.

W pracy wykorzystano teksty przemówień i homilii papieskich wygłoszonych podczas wizyt w Polsce, fragmenty pism Jana Pawła II, takich jak: *List do rodzin* czy *Familiaris consortio*. Ważnymi źródłami były także: *Karta Praw Rodziny*, *Katechizm*

Kościół Katolicki, Kodeks Prawa Kanonicznego oraz liczne opracowania dotyczące tematyki rodziny i małżeństwa w nauczaniu Ojca Świętego Jana Pawła II.

ROZDZIAŁ I

JAN PAWEŁ II O MAŁŻEŃSTWIE

Małżeństwo jako najważniejsza komórka społeczna jest przedmiotem zainteresowania wielu nauk, w tym także teologii. Współczesna teologia małżeństwa dzieli się na nurty: biblijny, dogmatyczny, moralny i pastoralny. Najważniejszym zagadnieniem teologii małżeństwa jest jego sakramentalny charakter. Obecna sytuacja małżeństwa zdaje się być zagrożona pod względem właśnie sakramentalnym. Sprzyja temu postępująca sekularyzacja życia społecznego i odchodzenie od zawierania związków małżeńskich w tradycji chrześcijańskiej. Warto jednak pamiętać, że małżeństwo jest najmocniejszym symbolem miłości między dwojgiem ludzi, a społeczeństwo powinno sprzyjać jej rozwojowi.

W niniejszym rozdziale omówiono sytuację małżeństwa we współczesnym świecie, głównie pod kątem zagrożeń, z którymi musi się zmierzyć tradycyjna koncepcja małżeństwa. Dużą rolę odgrywa tu nauczanie Jana Pawła II, który wielokrotnie podkreślał prawdziwą istotę związku małżeńskiego polegającą na jego byciu przymierzem na wzór przymierza Boga z ludzkością, a także fakt, że małżeństwo jest sakramentem, a zarazem drogą do świętości i realizacji powołania.

1. Sytuacja małżeństwa dzisiaj

Zgodnie z *Kartą Praw Rodziny*: „Każdy człowiek ma prawo do swobodnego wyboru drogi życiowej, a więc do zawarcia związku małżeńskiego i założenia rodziny albo do pozostania w stanie bezżennym. Każdy mężczyzna każda kobieta, po osiągnięciu wieku odpowiedniego do zawarcia małżeństwa i posiadające niezbędne do jego zawarcia zdolności, ma prawo do pobrania się i założenia rodziny, bez żadnej dyskryminacji; (...). Ci, którzy zamierzają się pobrać i założyć rodzinę, mają prawo oczekiwać ze strony społeczeństwa zapewnienia im takich samych warunków moralnych, wychowawczych, społecznych i ekonomicznych, które pozwolą im z całą świadomością i odpowiedzialnością wykonywać prawo do małżeństwa”³.

2. Małżeństwo jako przymierze

Małżeństwo zawarte przez dwoje kochających się ludzi powinno być rozumiane jako przymierze, dla którego wzorem jest przymierze zawarte między Bogiem a jego ludem. Stąd wynika prawda o nierozzerwalności małżeństwa oraz o jego roli w dziele

---

³ Karta Praw Rodziny..., art.1, s. 10

tworzenia nowego życia poprzez zrodzenie i wychowanie potomstwa.

W Kodeksie Prawa Kanonicznego czytamy, że: „Przymierze małżeńskie, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swej natury na dobro małżonków oraz do zrodzenia i wychowania potomstwa, zostało między ochrzczonymi podniesione przez Chrystusa Pana do godności sakramentu”⁴. Powszechny jest dziś pogląd, że „znakiem sakramentu małżeństwa jest zawarcie przymierza małżeńskiego, czyli przyrzeczenie miłości i wierności złożone przez oboje poślubiających się. (...) Akt zawarcia przymierza ma więc decydujące znaczenie dla zaistnienia małżeństwa, a tym samym dla zaistnienia sakramentu”⁵. Znakiem sakramentu małżeństwa są słowa przysięgi składanej przez dwoje ludzi przed Bogiem. Poprzez Słowo Bóg wkracza w życie małżonków, potwierdzając tym samym nieodwracalność zawartego przymierza. Przymierze to zobowiązuje małżonków do wyrażania swej miłości i wierności oraz do dawania wzajemnego daru z siebie.

3. Sakrament małżeństwa jako znak łaski Bożej

Małżeństwo jest prawdziwym powołaniem, poprzez które małżonkowie realizują swoje powołanie do świętości, do którego

---

⁴ KPK, kan. 1055, §1

⁵ J. Grzeškowiak, *Misterium małżeństwa. Sakrament małżeństwa jako symbol przymierza Boga z ludźmi*, Poznań 1996, s. 68

zostali wezwani przy sakramencie chrztu świętego. Sens małżeństwa można rozpatrywać jedynie poprzez jego sakramentalny charakter. Małżeństwo zostało ustanowione przez Boga i podniesione do rangi sakramentu przez Chrystusa. Jest znakiem Nowego Przymierza między Bogiem a człowiekiem, a zarazem znakiem działania i obecności Boga oraz wyrazem Jego łaski.

ROZDZIAŁ II

JAN PAWEŁ II O RODZINIE

Rodzinę stanowią ludzie powiązani ze sobą wzajemną komunią, której fundament tkwi w sakramencie małżeństwa. Ujęcie rodziny i małżeństwa jako *Communio Personarum* pozwala widzieć w Bożym świetle rodzicielstwo, tak macierzyństwo, jak i ojcostwo. Obie formy odpowiedzialnego rodzicielstwa zajmują w nauczaniu Papieża sporo miejsca i świadczą o ich wielkiej wadze w kształtowaniu się wizerunku całej ludzkości. Rodzina jest także miejscem uświęcającym, poprzez które realizować można indywidualne powołanie do świętości. Dlatego tak ważne jest wspieranie chrześcijańskiego modelu rodziny opartego na sakramencie i wzajemnej miłości i wierności. Tak funkcjonująca rodzina, dająca wsparcie duchowe swoim członkom, stanowi fundament życia społecznego i pozwala mieć nadzieję na budowanie lepszej przyszłości.

1. Rodzina jako komunia osób

Model rodziny zmieniał się w ciągu wieków, zawsze jednak rodzina była podstawą społeczeństwa. Jest miejscem, w którym przyswajane są wszelkie wartości i wzorce, jest szkołą miłości, wzajemnego szacunku i oddania. „Człowiek obdarzony darem miłości nie może bytować na ziemi samotnie; jest z natury powołany do życia we wspólnocie. Pierwszą wspólnotą, jaką zakłada i tworzy, jest rodzina”⁶. W rodzinie realizuje się powołanie człowieka do miłości i do służenia innym swoim życiem i przykładem.

---

⁶ T. Banaszczyk, *Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Jana Pawła II...*, s. 12

1.1. Ojcostwo

Ojcostwo stanowi dla każdego mężczyzny ogromne wyzwanie, a zarazem szansę na sprawdzenie siebie, swojej odpowiedzialności i współodczuwania z małżonką-matką. Bycie ojcem stać się może prawdziwie głębokim powołaniem, gdyż dzięki niemu mężczyzna rozpoznaje siebie w nowej roli, która stanowi dla niego najwyższe ze wszystkich życiowych osiągnięć.

1.2. Macierzyństwo

W rodzinie każdy może realizować swoje powołanie w sposób najpełniejszy. Szczególną rolę w rodzinie pełni kobieta jako małżonka i matka. W macierzyństwie odnaleźć ona może sens swojego istnienia. Zrodzenie i wychowywanie potomstwa przynieść jej może niezrównaną satysfakcję i radość.

1.3. Odpowiedzialne rodzicielstwo

Małżonkowie przekazując życie uczestniczą w stworzeniu. Ich rola zatem staje się niezwykle ważna nie tylko dla nich samych jako poślubionych sobie, ale również dla całego świata. Kontynuują oni dzieło stworzenia, a swoją postawą biorą udział w planie zbawienia. Wydanie na świat potomstwa skłaniać powinno małżonków do przyjęcia postawy pełnej odpowiedzialności za nowe życie, za wychowanie i wprowadzenie dzieci do dorosłości. Wiele zatem zależy od odpowiedniej postawy rodziców, ich zaangażowania w wychowanie i budowanie odpowiednich wartości będących potem tarczą dla ich dzieci w dorosłym życiu.

2. Rodzina jako miejsce uświęcenia

Jan Paweł II podkreślał wielokrotnie podczas pielgrzymek do Ojczyzny, że „Rodzina według zamysłu Bożego jest miejscem świętym i uświęcającym. Na straży tej świętości Kościół stał zawsze i wszędzie, ale w szczególny sposób pragnie być blisko rodziny, gdy ta wspólnota życia i miłości i Arka Przymierza z Bogiem, jest zagrożona czy to od wewnątrz, czy też – jak to dziś niestety bywa –

od zewnątrz”⁷. Te zagrożenia uderzają przede wszystkim w jedność rodziny, rozbijając i osłabiając ją. Niezwykle ważna staje się idea kształtowania duchowości małżeństwa, a także moralności i życia duchowego małżonków.

---

⁷ Homilia w czasie Mszy św. odprawianej dla rodzin Szczecin, 11 czerwca 1987 roku), [w:] Jan Paweł II, *Pielgrzymki do ojczyzny...*, s. 453

ROZDZIAŁ III

ROLA MAŁŻEŃSTWA I RODZINY W POŚŁANNICTWIE KOŚCIOŁA

Rodzina pełni niezmiernie ważną rolę ewangelizacyjną w świecie, wspierając w ten sposób dzieło Kościoła. Kochająca się rodzina daje doskonały przykład chrześcijańskiego życia i wcielania religijnych wartości w codziennej praktyce. Jan Paweł II jeszcze jako ksiądz, a później kardynał szczególnie dbał o rozbudzanie w rodzinach potrzeby ewangelizacji, głoszenia Słowa Bożego własnym życiem i przykładem. Taka postawa tworzy podwaliny do budowy nowej cywilizacji miłości, która zastąpić ma panującą we współczesnym świecie cywilizację śmierci. Fundamenty cywilizacji miłości znaleźć można właśnie w rodzinie. Rodzina bowiem ma za zadanie przekazać młodszemu pokoleniu najlepsze wartości.

1. Ewangelizacja

Małżeństwo i rodzina, jak wielokrotnie przypominał Jan Paweł II, są bezpośrednio zaangażowane w dzieło nowej ewangelizacji, która stanowi szczególnie pilne zadanie Kościoła. Duszpasterstwa rodzin nie można postrzegać jedynie jako duchową opiekę nad rodzinami, ale trzeba patrzeć na rodzinę jak na podstawowy podmiot i przedmiot ewangelizacji. Rodzina stanowi przecież model odzwierciedlający relacje, jakie powinny wiązać Kościół ze światem. Zbawienie ludzkości jest ściśle związane z pomyślnością rodzin i małżeństw, które sam odgrywają niezwykle ważną rolę w tym procesie.

2. Budowanie cywilizacji miłości

Niezwykle ważnym elementem nauczania Ojca Świętego Jana Pawła II jest koncepcja cywilizacji miłości, stojącej w opozycji do panującej powszechnie cywilizacji śmierci. Papież w swoich kazaniach postulował zastąpienie tej ostatniej kulturą opartą na miłości. Zgodnie z koncepcją Jana Pawła II „w centrum kultury stoi człowiek. (...) Głównym celem kultury jest rozwój człowieka jako osoby. (...) Człowiek jest również podmiotem tak rozumianej

kultury”⁸. Kultura zaś musi być rozpatrywana w perspektywie dziejów. Jednakże wymiar eschatologiczny kultury nie powinien usuwać jej doczesnego wymiaru. Papież, obserwując wieloraki kryzys świata współczesnego, z naciskiem mówił o konieczności odnowienia kultury, stworzenia „nowej kultury” i „nowego humanizmu”. Jest to naczelne zadanie jakie stoi obecnie przed człowiekiem, Kościołem i narodami. Szczególną rolę w budowaniu nowej kultury odgrywa małżeństwo i rodzina jako załączek nowego społeczeństwa. Przyszłość ludzkości zależy, według Jana Pawła II właśnie od rodziny⁹. Rodzina bowiem stanowi podstawową wspólnotę, w której dokonuje się przekazywanie wartości młodszemu pokoleniom, a zarazem budowanie przyszłości świata.

---

⁸ M., W. Chudzi, *Małżeństwo i rodzina w perspektywie...*, s.166

⁹ Por. tamże, s. 166-167

ZAKOŃCZENIE

Karol Wojtyła jako Papież łączył przewodzenie Kościołowi z poszukiwaniem kontaktu ze zwykłymi ludźmi. Odrzucił przysługujący swojemu stanowisku dystans na rzecz bliskości z drugim człowiekiem. Szczególnie ważne były dla niego sprawy rodzin, gdyż w nich widział kolebkę chrześcijańskich wartości. Z domu rodzinnego młody człowiek wynosi wychowanie, wiarę, światopogląd, które potem wywierają wpływ na jego dorosłe życie, założenie własnej rodziny i wychowanie dzieci. Ważne jest więc, aby wzorce przekazywane przez rodziców były oparte o dobre, chrześcijańskie przesłanie, które stanie się potem obronną tarczą.

Pontyfikat Jana Pawła II wywarł wielki wpływ na miliony ludzi na całym świecie. Wielu z nich zmieniło swoje podejście do życia, gdyż Wielki Papież potrafił ukazywać celowość i sens ludzkiego istnienia w tysiącach wygłaszanych przez siebie przemówieniach na całym świecie. Potrafił trafić do każdego człowieka, a przy tym pokazywał własną postawą, jak żyć, kochać bliźniego, pomagać innym i walczyć z własnym bólem i cierpieniem.

Bibliografia